

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук,
професора Дорошенко Тетяни Володимирівни
на дисертацію Сіжук Інни Володимирівни «Розвиток музичності молодших
школярів у процесі фортепіанного навчання в мистецьких школах»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)
галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими планами, програмами, темами

Актуальність теми дисертаційного дослідження Сіжук Інни Володимирівни не викликає сумнівів і зумовлена сучасними тенденціями модернізації системи початкової спеціалізованої мистецької освіти в Україні, спрямованої на гуманістичні, культуровідповідні та особистісно зорієнтовані засади навчання. Такі зміни зумовлюють необхідність переосмислення змістового наповнення освіти, удосконалення форм і методів навчання, а також пошуку ефективних підходів до методичного й інформаційного супроводу освітнього процесу.

Зазначені пріоритети узгоджуються з положеннями чинної нормативно-правової бази у сфері освіти й культури. У цьому контексті позашкільна мистецька освіта спрямовується на створення умов для становлення учня як активного суб'єкта культури, здатного до емоційно-ціннісного сприймання мистецтва, творчої самореалізації та духовного самовираження. Відповідно до цього, дисертантка справедливо наголошує на важливості вивчення проблеми розвитку музичності учнів мистецьких шкіл як складної інтегративної якості, що поєднує емоційні, когнітивні та творчі компоненти й визначає ефективність музично-освітнього процесу, виступаючи важливою передумовою його результативності.

Водночас у науково-педагогічній літературі проблема розвитку музичності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання залишається недостатньо розробленою, що додатково підсилює актуальність обраної теми.

Особливої актуальності дослідження набуває і з огляду на наявність виявлених дисертанткою суперечностей:

- між суспільною потребою у спрямуванні навчального процесу в мистецьких школах на розвиток музичності учнів як інтегративної ознаки їх художньо-естетичного становлення та недостатньою розробленістю методичних засад, які забезпечують дану спрямованість у фортепіанному навчанні;
- між потужним навчально-виховним потенціалом українського фортепіанного мистецтва та недостатнім його використанням у процесі розвитку музичності учнів молодшого шкільного віку.

Дисертаційне дослідження І.В. Сіжук логічно інтегрується у сучасний науковий простір, виконане в межах плану науково-дослідної роботи кафедри фортепіанного виконавства та педагогіки мистецтва Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, є складовою комплексної теми «Зміст, форми і методи удосконалення інструментальної підготовки здобувачів вищої мистецької освіти», що засвідчує його відповідність сучасним науковим пріоритетам, планам та програмам розвитку мистецької освіти в Україні.

2. *Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність*

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, є достатньо обґрунтованими та логічно виведеними з аналізу широкого кола філософських, психологічних, мистецтвознавчих і педагогічних джерел та послідовно впливають із визначених мети, завдань, теоретико-методичних засад дослідження. Авторка продемонструвала глибоке розуміння проблеми, системність мислення та вміння узагальнювати наукові підходи до трактування феномену музичності.

Обґрунтованість наукових положень забезпечується:

- чітким визначенням понятійно-категоріального апарату дослідження;
- логічною узгодженістю мети, завдань, об'єкта і предмета дослідження;
- системністю розгляду феномену музичності як інтегративної якості особистості;
- аргументованістю авторських висновків, що випливають із теоретичного аналізу та результатів експериментальної роботи.

Достовірність результатів дослідження забезпечується:

- використанням комплексу взаємодоповнюючих методів (теоретичних, емпіричних, статистичних);
- достатньою вибіркою учасників експерименту;
- поетапною та чіткою організацією педагогічного експерименту; застосуванням валідних і апробованих діагностичних методик (зокрема методики Е. Гордона, семантичного диференціалу, проєктивних методів та авторських підходів);
- кількісною та якісною обробкою отриманих даних.

Розроблена здобувачкою методика розвитку музичності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання в мистецьких школах підтверджена позитивною динамікою показників в експериментальній групі.

3. *Наукова новизна отриманих результатів дослідження*

Наукова новизна дисертаційного дослідження Сіжук Інни Володимирівни полягає у тому, що вперше:

- визначено педагогічні умови та розроблено методику розвитку музичності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання в мистецьких школах; розроблено критерії та показники розвитку означеної якості;
- уточнено зміст поняття «музичність» та обґрунтовано специфіку її прояву в учнів молодшого шкільного віку;
- конкретизовано структуру музичності учнів молодшого шкільного віку мистецьких шкіл;

- доведено культурно-освітню значущість фортепіанного навчання в мистецьких школах та його позитивний вплив на процес розвитку музичності учнів молодшого шкільного віку;
- подальшого розвитку набули теоретико-методичне удосконалення форм і методів музичного навчання учнів мистецьких шкіл та реалізація сучасних підходів до практичної підготовки майбутніх викладачів фортепіано.

4. Структура та зміст дисертації

Дисертація має чітку, логічно вибудовану структуру, що відповідає меті та завданням дослідження. Вона складається з анотацій українською та англійською мовами, списку публікацій здобувачки, вступу, трьох розділів, висновків, списку джерел до кожного розділу, загальних висновків та додатків.

У *вступі* обґрунтовано актуальність і доцільність обраної теми, визначено мету, об'єкт, предмет та завдання дослідження, сформульовано наукову новизну, теоретичну і практичну значущість одержаних результатів. Авторкою чітко окреслено комплекс методів для розв'язання поставлених завдань, надано відомості про апробацію та впровадження отриманих результатів, їх висвітлення у наукових публікаціях.

У *першому розділі* – «Теоретичні основи розвитку музичності молодших школярів» – дисертанткою здійснено теоретичне обґрунтування проблеми розвитку музичності молодших школярів. На основі аналізу філософських, психологічних, педагогічних і мистецтвознавчих джерел уточнено сутність поняття «музичність» як «складної інтегративної якості особистості, що являє собою здатність до емоційного осягнення змісту музичного твору на основі звукообразного мислення та спеціальних здібностей, що забезпечує продуктивність музичної діяльності».

Здобувачкою обґрунтовано, що музичність формується у процесі різних видів музичної діяльності (сприймання, виконання, творчості) та поєднує у своїй структурі біологічні передумови та соціально набуті якості, а рівень її

сформованості залежить від взаємодії спеціальних здібностей із цілісними характеристиками особистості суб'єкта.

Розкрито особливості розвитку музичності учнів молодшого шкільного віку та доведено, що цей період є сенситивним для її формування завдяки активному розвитку сенсорно-перцептивної, моторної, емоційно-виразної та інтелектуально-вольової сфер. Теоретично значущою є запропонована Сіжук Інною Володимирівною структурна характеристика музичності молодших школярів, яка складається з компонентів: мотиваційно-інформаційного, операційно-перцептивного, емоційно-оцінного, творчо-діяльнісного.

Другий розділ – «Методичні засади розвитку музичності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання в мистецьких школах» – має методичну спрямованість. У ньому дисертанткою обґрунтовано педагогічні умови розвитку музичності молодших школярів та представлено авторську методику, що вирізняється системністю, поетапністю та практичною орієнтованістю. І.В. Сіжук визначено, що розвиток музичності виступає системоутворювальним компонентом фортепіанного навчання і забезпечує єдність емоційного, когнітивного та виконавського аспектів музичної діяльності учнів.

Проведений дисертанткою глибокий аналіз історичного розвитку музичної освіти та змісту сучасних програм фортепіанного навчання дозволив їй дійти висновку, що розвиток музичності молодших школярів у мистецькій школі є цілісним, педагогічно керованим процесом, ефективність якого забезпечується узгодженістю змісту навчання з віковими особливостями дітей, орієнтацією на художньо-естетичний розвиток та поєднанням технічного й творчого складників музичної діяльності.

Інною Володимирівною Сіжук визначено організаційні форми навчального процесу (індивідуальні заняття, ансамблеве музикування, концертна діяльність), що забезпечують формування виконавських умінь, музичного мислення та творчої активності учнів.

Особливої науково-методичної цінності набуває обґрунтування здобувачкою педагогічних умов ефективного розвитку музичності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання в мистецьких школах, серед яких:

- створення емоційно-позитивної атмосфери на заняттях, ситуації успіху під час фортепіанного навчання;
- використання доступного та водночас високоякісного музичного матеріалу, опора на творчий доробок українських композиторів задля активізації інтересу до музичного мистецтва учнів молодшого шкільного віку;
- комплексне використання різних форм навчальної діяльності та різних видів музичної діяльності, а також залучення інших видів мистецтва для забезпечення синтезу теоретичної, міжчуттєвої та практичної складових навчального процесу;
- забезпечення творчої самостійності учнів в опрацюванні різних за стилем і жанром фортепіанних творів, спонукання до створення власного художнього продукту.

Таким чином, узагальнення теоретичних і методичних положень дозволило здобувачці створити концептуальне підґрунтя для розроблення авторської методики розвитку музичності молодших школярів, спрямованої на комплексне формування визначених компонентів музичності.

З урахуванням розробленої структури, визначених педагогічних умов та спираючись на методологічну платформу, що висвітлена у трьох підходах (діяльнісний, особистісно зорієнтований, гедоністичний), дисертанткою було запропоновано авторську методику розвитку музичності молодших школярів, яка базується на чотирьох етапах формувального експерименту (орієнтувально-спонукальний; перетворювально-технологічний; поглиблювально-аналітичний; продуктивно-синтезуючий). Для досягнення визначених завдань кожного з етапів експериментальної роботи Сіжук Інною Володимирівною передбачено застосування спеціально дібраних методів.

Таким чином, другий розділ дисертації засвідчує наукову зрілість здобувачки та створює підґрунтя для експериментальної перевірки

ефективності розробленої методики розвитку музичності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання в мистецьких школах.

У третьому розділі дисертаційного дослідження – «Дослідно-експериментальна робота з розвитку музичності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання в мистецьких школах» – представлено результати цілісної, методично обґрунтованої та логічно вибудованої дослідно-експериментальної роботи, спрямованої на перевірку ефективності авторської методики розвитку музичності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання в мистецьких школах.

Слід відзначити високий рівень організації експериментального дослідження, що включає взаємопов'язані констатувальний і формувальний етапи. Дисертанткою розроблено валідний діагностичний інструментарій, який ґрунтується на чітко визначених критеріях і показниках відповідно до структурних компонентів музичності, що дало змогу об'єктивно оцінити вихідний рівень її сформованості та виявити проблемні зони музичного розвитку учнів, зокрема недостатній рівень виконавської самостійності, інтерпретаційних умінь і усвідомлення музичного змісту.

Важливим результатом є встановлення реального стану розвитку музичності молодших школярів, зокрема виявлення домінування низького рівня її сформованості, що свідчить про недостатню ефективність традиційних підходів до фортепіанного навчання та обґрунтовує необхідність цілеспрямованого педагогічного впливу.

Безперечною науковою і практичною цінністю відзначається розроблена дисертанткою авторська організаційно-методична модель і поетапна методика розвитку музичності, яка характеризується концептуальною цілісністю, структурною впорядкованістю та методичною доцільністю. Запропонована методика забезпечує послідовний перехід від емоційно-чуттєвого залучення учнів до музики до усвідомленої, рефлексивної та творчо самостійної музично-виконавської діяльності. Упровадження комплексу методів і прийомів забезпечило активізацію мотиваційної сфери, розвиток аналітичного слухання

та асоціативного мислення, інтерпретаційної гнучкості та виконавської самостійності учнів.

Переконливим є й те, що дисертантка здійснила ґрунтовний аналіз результатів формувального експерименту з використанням методів математичної статистики, що дозволило об'єктивно підтвердити ефективність запропонованої методики. Зафіксовані суттєві позитивні зміни в рівнях розвитку музичності учнів експериментальної групи свідчать про результативність цілеспрямованого педагогічного впливу.

Загалом здобувачці вдалося не лише експериментально довести ефективність розробленої методики, а й продемонструвати можливість її практичного впровадження як цілісної системи розвитку музичності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання. Отримані результати характеризуються науковою новизною, достовірністю та практичною значущістю, що дає підстави розглядати розроблену методику як результативний інструмент модернізації фортепіанного навчання в мистецьких школах.

Висновки дисертації є логічними, обґрунтованими, відображають результати проведеного дослідження та засвідчують вирішення поставленої мети і завдань.

5. Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Основні теоретичні положення та висновки дисертаційного дослідження Сіжук Інни Володимирівни відображено у 6 одноосібних публікаціях, з яких: 3 – у провідних фахових виданнях України (категорії Б); 1 – у міжнародному виданні, 2 публікації апробаційного характеру.

6. Значущість результатів дослідження для науки і практики та можливі шляхи їх використання

Результати дисертаційного дослідження Сіжук Інни Володимирівни мають вагоме теоретичне і практичне значення для розвитку педагогічної науки, оскільки спрямовані на розв'язання актуальної проблеми сучасної

мистецько-педагогічної освіти – розвиток музичності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання в мистецьких школах.

Теоретичне значення роботи полягає у поглибленні наукових уявлень про сутність і структуру музичності як інтегративної властивості особистості, обґрунтуванні специфіки її прояву в учнів молодшого шкільного віку. У дисертації здійснено концептуалізацію поняття «музичність» з урахуванням сучасних філософських, психологічних, мистецтвознавчих і педагогічних підходів вчених, що дозволило розкрити її як багаторівневе утворення, яке поєднує мотиваційно-інформаційний, операційно-перцептивний, емоційно-оцінний, творчо-діяльнісний компоненти; доведено культурно-освітню значущість фортепіанного навчання в мистецьких школах та його позитивний вплив на процес розвитку музичності учнів молодшого шкільного віку; визначено педагогічні умови, що розширює уявлення про можливості інструментальної підготовки як засобу цілісного художньо-естетичного розвитку особистості, та розроблено поетапну методику розвитку музичності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання в мистецьких школах. Важливим є уточнення структурної моделі музичності та обґрунтування взаємозв'язків між її складовими, що сприяє подальшому розвитку теоретичних засад мистецької освіти.

Теоретичної ваги набуває також розроблення критеріально-показникового апарату оцінювання рівнів розвитку музичності, що може бути використаний у подальших наукових дослідженнях.

Практичне значення дослідження полягає у створенні та експериментальній перевірці авторської методики розвитку музичності молодших школярів, яка відзначається цілісністю, поетапністю та орієнтацією на інтеграцію різних видів музичної діяльності. Запропонована методика є ефективним інструментом підвищення якості фортепіанного навчання в мистецьких школах, оскільки забезпечує не лише формування технічних умінь, а й розвиток музичного мислення, емоційної чутливості та творчої самостійності учнів.

Практичної цінності набувають також: розроблений діагностичний інструментарій для визначення рівнів розвитку музичності; система методів і прийомів, спрямованих на активізацію мотивації, розвиток аналітичного слухання та інтерпретаційних умінь; організаційно-методична модель, що може бути безпосередньо впроваджена в освітній процес мистецьких шкіл.

Отримані результати можуть бути використані:

- у практиці початкової мистецької освіти (у роботі викладачів фортепіано та інших інструментальних дисциплін);
- у процесі професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва та викладачів мистецьких шкіл;
- при розробці освітніх програм, навчально-методичних комплексів і рекомендацій;
- у подальших наукових дослідженнях проблеми розвитку музичних здібностей і творчого потенціалу учнів.

Здобуті результати роботи можуть слугувати підставою для корекції змісту викладання фортепіано для учнів інших вікових категорій, а також для оновлення навчальних програм для учнів інших спеціальностей в умовах шкіл мистецтв.

Особливої значущості набуває те, що результати дослідження спрямовані на переорієнтацію фортепіанного навчання з переважно техніко-репродуктивної моделі на особистісно-розвивальну, що відповідає сучасним тенденціям гуманізації мистецької освіти. Запропонована методика має потенціал широкого впровадження та може розглядатися як ефективний засіб модернізації змісту і технологій навчання в мистецьких школах.

7. Оцінка змісту й оформлення дисертації

Зміст дисертаційного дослідження характеризується цілісністю, логічною послідовністю та внутрішньою узгодженістю структурних компонентів. Робота побудована відповідно до поставленої мети і завдань, що забезпечує системне розкриття проблеми розвитку музичності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання в мистецьких школах. Кожний розділ має завершений

характер, а їх зміст логічно взаємопов'язаний і підпорядкований загальній концепції дослідження.

Виклад матеріалу відзначається науковою обґрунтованістю, аргументованістю та доказовістю. Дисертантка демонструє належний рівень володіння науковим апаратом, коректно оперує понятійно-категоріальним інструментарієм, забезпечує чіткість формулювань і послідовність викладу. Теоретичні положення органічно поєднані з результатами експериментальної роботи, що свідчить про єдність теоретичного і практичного аспектів дослідження.

Позитивної оцінки заслуговує належний рівень опрацювання джерельної бази, що охоплює широкий спектр вітчизняних і зарубіжних наукових досліджень. Посилання на джерела подано коректно, з дотриманням вимог академічної доброчесності, а список використаної літератури є достатньо повним, репрезентативним і відображає сучасний стан наукової розробленості досліджуваної проблематики.

Оформлення дисертації загалом відповідає чинним нормативним вимогам. Структурні елементи роботи (вступ, розділи, висновки, списки використаних джерел) оформлено належним чином. Таблиці, рисунки та інші ілюстративні матеріали є інформативними, логічно вмонтованими в текст, що сприяє кращому сприйняттю результатів дослідження.

У цілому дисертаційне дослідження відзначається високим рівнем наукової культури, логічністю побудови та коректністю оформлення, що відповідає вимогам, які висуваються до наукових праць відповідного рівня.

8. Дискусійні питання та зауваження щодо змісту дисертації

Позитивно оцінюючи наукову новизну, теоретичну й практичну значущість дисертаційного дослідження Сіжук Інни Володимирівни, вважаємо за доцільне висловити деякі дискусійні положення та зауваження, що мають рекомендаційний характер:

1. У дисертації музичність розглядається як взаємозв'язок художньо-інтерпретаційного та технічно-виражального комплексів учнів-піаністів. У зв'язку із цим, у дослідженні варто було б проаналізувати взаємовідповідність рівнів розвитку музичності як виявлення художньо-інтерпретаційного комплексу та художньо-технічного потенціалу. Такий аналіз конкретизував би розширення пошуку форм і методів навчальної діяльності.
2. У дисертаційному дослідженні акцентується увага на педагогічних умовах розвитку музичності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання в мистецьких школах, проте, на нашу думку, доцільно було б детальніше розглянути вплив соціокультурного середовища, особливостей навчального закладу та індивідуальних рис учнів на результати розвитку музичності молодших школярів.
3. У теоретичному розділі ґрунтовно проаналізовано сутність поняття «музичність», однак доцільним було б ширше представити порівняльний аналіз сучасних зарубіжних концепцій розвитку музичності, музичних здібностей, що дозволило б поглибити міжкультурний контекст дослідження.
4. У роботі переконливо обґрунтовано методику розвитку музичності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання, водночас доцільним було б висвітлення питання можливості її адаптації до інших інструментальних спеціалізацій у мистецьких школах, що розширює аспекти її впровадження.
5. На нашу думку, логічним видається звернення до питання, яким чином отримані результати дослідження можуть використовуватися у процесі професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва та викладачів мистецьких шкіл.

Зазначені зауваження мають рекомендаційний характер, не знижують загальної високої оцінки виконаного дослідження та можуть бути враховані авторкою у подальшій науковій роботі.

9. Загальний висновок

Дисертація Сіжук Інни Володимирівни «Розвиток музичності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання в мистецьких школах» є завершеним, самостійним науковим дослідженням, у якому вирішено актуальне науково-педагогічне завдання. За рівнем наукової новизни, теоретичної та практичної значущості, обґрунтованості положень і достовірності результатів дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 і може бути рекомендованою до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді зі спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво), а її авторка, Сіжук Інна Володимирівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво).

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри мистецьких дисциплін
Національного університету
«Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка

Тетяна ДОРОШЕНКО

Підпис Інни Сіжук
ЗАСВІДЧУЮ
Начальник відділу кадрів
Національного університету
«Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка

